

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ СИНОНІМІЧНИХ РЯДІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Вивчення явища синонімії є надзвичайно складною і клопіткою працею.

Суть синонімії, синонімічних відносин між словами завжди привертала і привертає увагу лінгвістів, які досліджували проблеми семасіології, оскільки вирішення цих проблем тісно пов'язано з антонімією і полісемією, а її вивчення важливе не тільки для семасіології, але також і для лексикографії, літературознавства, методики викладання мови.

Проблемою синонімії в різні роки займалися такі вчені як: Ю.Д. Апресян, А.А. Уфимцева, В.А. Звегінцев, А.Б. Шапіро, О.І. Смирницький, П.С. Александров та інші.

Більшість учених сходяться на думці, що синонімія є частою мікросхемою мови, яка характеризується своїми власними відносинами і тим, що є складовою частиною лексичної системи мови в цілому. Що ж до визначення синонімії, то тут не існує єдності думок: одні дослідники виходять із спільності значення слова, інші — із співвіднесеного смислового і наочно-логічного початку в слові, треті із спільності структурної моделі вживання й однакової сполучуваності слів.

Не має остаточної думки і при розкритті структурно-семантичних властивостей синонімів. Можливі два основні типи відносин між синонімами в середині ряду: (а) семантична близькість (вимірювана, наприклад, функцією від числа співпадаючих і не співпадаючих компонентів тлумачень) для будь-якої пари синонімів цього ряду приблизно однакова, тобто, кожен із синонімів у рівній мірі близький до всіх останніх; (б) семантична близькість для одних пар синонімів більша, а для інших — менша, так що в середині ряду за ознакою більшої /меншої семантичної близькості можуть бути виділені групи, а

іноді і підгрупи синонімів. У випадку (а) синонімічний ряд має пересічену структуру, а у випадку (б) — ієрархічну [2; 132].

Відмінність цих двох типів структур істотна не стільки з теоретичної, скільки з практичної точки зору. Це дозволяє полегшити виклад і сприйняття відомостей про синонімічні ряди. Кожному типу структури відповідає свій у композиційному відношенні тип опису.

В описі семантики синонімічного ряду фігурують, грубо кажучи, два роди речей: самі синоніми (те, що описується) і семантичні ознаки (те, за допомогою чого описуються синоніми). У разі пересіченої структури зручніше фіксувати синонім і характеризувати його за всіма ознаками, потім переходити до іншого синоніма, проводячи з ним ті самі дії і т. д.; у разі ієрархічної структури зручніше фіксувати ознаку і показувати як вона ділить ряд на групи або групу на підгрупи, потім переходити до іншої ознаки, яка зазвичай характерна лише для однієї або декількох, але не всім із виділених груп.

Для прикладу розглянемо пересічену структуру синонімічного ряду : *Calculate, compute, reckon, estimate* (обчислювати, підраховувати, оцінювати) — розрізняються за ознаками 1) характеру виконуваної дії, 2) характеру вихідних даних, 3) характеру кінцевих результатів. *Calculate* може позначати власне обчислення самої різного характеру — від складних математичних розрахунків до простих арифметичних викладень і дій, у яких початкові дані отримані теоретичним або гіпотетичним шляхом, виведені з інших міркувань, але не задані заздалегідь, а результат обчислень виражається цілком точно: *to calculate the velocity of light (the speed of a rocket, the cost of furnishing a house, the purchasing power of eighty cents for a dinner)*. *Compute* і *reckon* не відрізняються від *calculate* за ознакою точності отриманого результату, але позначають обчислення, здійсненні на підставі певних, заздалегідь відомих даних: *to compute /reckon/ the number of women in American colleges*. Природно, наприклад, розраховувати (*compute*) кількість матеріалу, необхідного для такої споруди, параметри якої (площа, висота, призначення і т. п.) вже відомі і т. д. З іншого боку, *compute* відрізняється від *reckon*, але

схожий з *calculate* в тому відношенні, що позначає різні обчислення, незалежно від ступеня їх складності, тоді як *reckon* передбачає відносно простий процес обчислення, що здійснюються в голові: *to reckon (up) the bill*, *to reckon the number of people present*. *Estimate* відрізняється від розглянутих синонімів тим, що є нейтральним за першими двома ознаками, але завжди оперує приблизною оцінкою.

Далі розглянемо ієрархічну структуру синонімічного ряду *sullen*, *morose*, *sulky*, *surly*, *glum*, *gloomy* (похмурий) розрізняються за такими ознаками: 1) постійність — актуальність властивості, що позначається, або стану, 2) причини (особливості психічного складу особи), в яких воно корениться, 3) його зовнішні прояви. За першою ознакою *sullen* і *morose* протистоять решті членів ряду, оскільки можуть позначати і постійні властивості характеру й актуальні стани: *he was a sullen /a morose/ man*, *suddenly he grew sullen /morose/*. Решта всіх синонімів позначає переважно стани. *Sullen* і *morose* відрізняються тим, що *sullen* передбачає причину похмурості у невмінні спілкуватися, відсутність необхідної для спілкування жвавості, а *morose* — швидше небажання спілкуватися внаслідок поганої вдачі — зарозумілості, жовчності, недобррозичливості; *one must be very cold-blooded and morose not to like this book*. *Sulky* і *surly* відрізняються від *glum* і *gloomy* за ознакою того, що їх цюю безпосередньою причиною є незадоволеність або роздратування ким або чим-небудь, тоді як стан, званий словами *glum* і *gloomy*, викликається поганим настроєм, депресією, пережитими неприємностями. У групі *sulky* — *surly* перший елемент відрізняється від другого за ознакою того, як стан суб'єкта виявляється ззовні. У *sulky* міститься вказівка на схильність ображатися і виражати своє відчуття незадоволеною мімікою обличчя, а в *surly* — вказується на схильність сердитися і висловлювати своє відчуття словами або діями: *he turned sulky and did not answer the question* (він надувся і не відповів на її питання); *the surly maid shut the door in my face* (сердита покоївка закрила двері у мене перед носом). У групі *glum* — *gloomy* перший синонім відрізняється від другого за ознакою ступеня (похмурий): *glum* — це

(легка) пригніченість, у випадку *gloomy* — глибокий смуток: you sit there as *glum* as the mutes at a funeral; he was *gloomy* all these days because he didn't see a gleam of hope [1;540].

Ряд *polite, civil, courteous, courtly, gallant, chivalrous* (ввічливий, чемний) розпадається на три групи. *Polite* і, у меншій мірі, *civil* характеризують людину, що дотримується мінімум правил ввічливого спілкування з будь-якою іншою людиною. При цьому *polite* описує зазвичай виховану, уважну і тактовну людину: she was always *polite* to servants; he was too *polite* to ask such questions. *Civil* позначає мінімальний ступінь ввічливості, нехтуючи якою людина ризикує стати грубою: he forced his son to be *civil* to the stranger; the servant was sullen, but *civil*. *Courteous* і *courtly* вказують не лише на дотримання правил етикету спілкування, але і на те, що суб'єкт робить це з відчуттям власної гідності. При цьому *courteous* підкреслює привітність у спілкуванні, готовність допомогти або надати послугу: the young man was quite *courteous* and helpful; he was so charming and *courteous* to the old lady. *Courtly* описує вишукані, аристократичні манери, які виявляються чи у сфері спілкування, чи характеризують усі форми поведінки людини: a *courtly* and stately old gentleman (величний старий джентльмен з бездоганними манерами). *Gallant* і *chivalrous* характеризують головним чином тих, хто проявляє люб'язність або увагу по відношенню до жінки. При цьому *gallant* позначає ввічливість, чемність, що виявляється перш за все у витонченості манер і зовнішньому лиску: trying to be *gallant*, he bowed. *Chivalrous* (лицарський) вказує на внутрішнє благородство суб'єкта, готовність безкорисливо служити іншому: he was kind and *chivalrous* to women of all ages, he felt strangely *chivalrous* and paternal to her.

Отже, не дивлячись на існування, порівняно великого числа досліджень, присвячених розкриттю різних сторін синонімії, до цих пір немає єдності поглядів відносно визначення синонімів, методів їх вивчення, принципів виділення і класифікації синонімів та меж синонімічного ряду.

ЛИТЕРАТУРА

1. Англо-русский синонимический словарь (*English-Russian Dictionary of Synonyms*) / Ю.Д. Апресян, В.В. Ботякова, Т.Э. Латышева и др.; А.И. Розенман, Ю.Д. Апресян (под руководством). — М.: Рус. яз.: Медиа, 2004. — 543 с.
2. Апресян, Ю.Д. Избранные труды. 2 изд., испр. и доп. М.: Школа «Языки рус. культуры», 1955. — Т.1: Лексическая семантика: синонимические средства языка. — 472с.
3. Уфимцева, А.А. Некоторые вопросы синонимии : Лексическая синонимия. — М: Наука, 1967. – 180 с.
4. Цыганова , В.Н. Синонимический ряд (на материале глаголов) СРЯ. М.; Л., — 1966.